
04.04.09

**COLLEGIUM VOCALE GENT
& AKADEMIE FÜR ALTE
MUSIK BERLIN**

BROCKES PASSION

—
CONCERTZAAL - 20.00

19.15 Inleiding door Ignace Bossuyt

CONCERTGEBOUW

BIO'S

Het Collegium Vocale Gent (opgericht in 1970 door Philippe Herreweghe) was een van de eerste ensembles die de nieuwe inzichten over de uitvoering van barokmuziek toepasten op de vocale muziek. Voor elk project verzamelt Collegium Vocale Gent de optimale bezetting, waardoor het een breed repertoire kan uitvoeren van renaissancepolyfonie tot hedendaagse muziek.

De Akademie für Alte Musik Berlin gaf sinds haar oprichting in 1982 de authentieke uitvoeringspraktijk in de voormalige DDR een belangrijke impuls. Inmiddels concerteert 'Akamus' wereldwijd en werkt het vaak samen met vaste partners zoals René Jacobs, Philippe Herreweghe en Ton Koopman.

Marcus Creed studeerde in Cambridge, Oxford en Londen. In 1977 verhuisde hij naar Berlijn, waar hij o.m. werkte bij de Deutsche Oper Berlin, de Hochschule der Künste en het Scharoun Ensemble. In 1987 werd hij artistiek directeur van het RIAS-Kammerchor. Creeds projecten met de Akademie für Alte Musik Berlin, het Freiburger Barockorchester en het Concerto Köln vormen een belangrijk aandeel van zijn concertactiviteit.

Als microbiologe maakte Johannette Zomer in 1990 de sprong naar een succesvolle zangcarrière. Deze sopraan zingt muziek van de middeleeuwen tot vandaag, en geeft regelmatig recitals met Fred Jacobs (theorbe) en Arthur Schoonderwoerd (piano). Met het ensemble Florilegium won ze in 2008 een Edison Award voor een opname van Bachcantates.

De sopraan Sophie Klußmann zingt een breed repertoire, van barok tot hedendaagse muziek. Ze concerteerde met dirigenten als Marcus Creed, Marek Janowski en Enrico Onofri, en ontwikkelde een sterke band met de Akademie für Alte Musik Berlin.

De lyrische tenor Colin Balzer is goed op weg een van de meest gevraagde zangers van zijn generatie te worden. Hij koppelt muzikaliteit en expressie aan het gevarieerde toonspectrum van een liedspecialist, in een repertoire dat reikt van Monteverdi tot Penderecki.

Hans Jörg Mammel studeerde in Freiburg bij Werner Hollweg. Hij bouwde een internationale carrière uit als solist en is actief in de operawereld. Mammel wordt ook geprezen als liedzanger, met een focus op componisten van de zogenaamde Tweede Berlijnse School.

De bariton Sebastian Noack is een bekende solist in barok, klassiek en romantisch repertoire. Hij werkt regelmatig samen met dirigenten als Philippe Herreweghe, Marcus Creed en Christoph Eschenbach. Daarnaast koestert hij een bijzondere liefde voor het lied, zoals blijkt uit zijn recitals met pianist Manuel Lange.

Alexander Schneider zingt met gerenommeerde ensembles op het gebied van de oude muziek, zoals het Concerto Palatino en de Akademie für Alte Musik Berlin. Daarnaast stelt deze contratenor graag soloprogramma's op, o.m. met de klavecijnisten Ludger Rémy en Mark Nordstrand, en met de luitiste Ophira Zakai.

UITVOERDERS

PROGRAMMA

---

ensembles

COLLEGIUM VOCALE GENT &
AKADEMIE FÜR ALTE MUSIK BERLIN

dirigent

MARCUS CREED

sopraan

SOPHIE KLUBMANN (MARIA, GELOVIGE)
JOHANNETTE ZOMER (DOCHTER ZION)

tenor

HANS JÖRG MAMMEL (EVANGELIST)
COLIN BALZER (PETRUS, GELOVIGE, TENORE)

contratenor

ALEXANDER SCHNEIDER (JACOBUS, JUDAS &
SOLO NR 2, TERZET NR 49)

bariton

SEBASTIAN NOACK (CHRISTUS)
MATTHIAS JAHRMÄRKER (PILATUS, GELOVIGE,
KAIFAS, TERZET NR 49)

Georg Friedrich Händel (1685-1759),

Der für die Sünde der Welt gemartete und sterbende
Jesus (Brockes Passion, 1716)

Deel 1 (nrs. 1-21)

— Pauze —

Deel 2 (nrs. 22-56)

---

festivalsponsors

FRIENDS
IN MUSIC

VOX

HÄNDEL 09

Christus' lijdensverhaal volgens Brockes, Händels bijdrage tot de Duitse passie

*Mich vom Stricke meiner Sünden zu
entbinden,
Wird mein Gott gebunden.
Von der Laster Eiterbeulen mich zu heilen,
Lässt sich verwunden.*

(Om mij vrij te maken van mijn knellende zonden werd mijn God gebonden. Om mij te genezen van het etterende kwaad liet hij zich verwonden).

Op deze tekst componeerde J.S. Bach in 1723 de eerste aria van de *Johannespassie* als een meditatieve reactie van de gelovige op Jezus' gevangenneming. De tekst is afkomstig van een poëtische bewerking van Jezus' lijdensverhaal door de Hamburgse dichter Barthold Heinrich Brockes, waaruit Bach nog enkele fragmenten ontleende. Voor wat het passieverhaal zelf betreft, houdt Bach zich strikt aan de bijbeltekst van de evangelist Johannes. Die wordt getoonzet in de vorm van verhalende of dialogerende recitatieven (de evangelist en de gesproken woorden van Jezus, Pilatus, Petrus ...) en koren (van de omstaanders, de joden, de soldaten ...). De toegevoegde commentaren op het passiegebeuren zijn overwegend solistische aria's, als individuele reflecties (zoals 'Mich vom stricke meiner Sünden'), en koralen op bekende melodieën, als uitingen van het mede-lijden en het mede-leven van de gelovige gemeenschap.

Brockes ging echter een stap verder: hij herdichtte de volledige evangelietekst in rijmvorm, voegde commentaren toe, maar schrapte de koralen. Zo ontstond een volledig nieuwe tekst, die inhoudelijk wel aan-

sloot bij de evangeliën, meestal met duidelijke referenties, maar die toch sterk afweek van het oorspronkelijke bijbelwoord. De voornaamste intentie van de dichter was de emotionele betrokkenheid van de gelovige te intensifiëren door het aandikken van Christus' lichamelijke en psychische lijden. De lokale geestelijkheid en de stedelijke overheid konden zich evenwel moeilijk veroenen met deze ingrepen. Vooral ook de toenadering tot het wereldlijke genre van de opera stuitte hen tegen de borst. Ondanks de protesten werd dit nieuwe genre van 'herdichte passie' bijzonder populair, vooral in de versie van Brockes, die ook een toepasselijke titel meekreeg: *Der für die Sünde der Welt gemarterte und sterbende Jesus*. Een voorbeeld van zijn teksttherwerking die de gelovige tot tranen toe moest bewegen, is zijn verwoording van Jezus' doornenkroning en geseling. De evangelisten maken hier beknopt melding van. Bij Brockes wordt dit: 'Zij geselden zijn tere rug met bespijkerde touwen'. En als commentaar voegt hij toe: 'Zie hoe de moordenaars zijn rug doorploegen, hoe diep, hoe afgrijselijk diep zij hun voren trekken', waarop nog uitvoerige bespiegelingen volgen om de gruwel van de foltering nog beeldender voor ogen te stellen. De meeste van die commentaren op het passiegebeuren legt Brockes in de mond van enkele allegorische figuren, als woordvoerders van het gelovige volk: de 'Dochter van Zion' en 'Die Gläubige Seele' ('de gelovige ziel').

Met de geciteerde tekst uit Bachs *Johannespassie* 'Mich vom Stricke meiner Sünden' begint de passie van Brockes, die in de korte tijdspanne van enkele jaren op muziek werd gezet door Reinhard Keiser (1712), Georg Philipp Telemann (1716) en ook Georg Friedrich Händel (wellicht ook in 1716). De

---

---

omstandigheden waarin Händel deze Duitse passie componeerde zijn niet bekend. Hij was toen al enkele jaren in Londen gevestigd, waar hij vooral met Italiaanse opera's naam en faam verwierf. Een Duitse passie was daar uiteraard niet aan de orde. Vermoedelijk schreef hij het werk voor Hamburg, waar hij tussen 1703 en 1706 aan het operahuis verbonden was geweest. De passie werd in elk geval in latere jaren meerdere keren, en met succes, in Hamburg uitgevoerd. Dit werk is Händels enige bijdrage tot het eigentijdse repertoire van de Duitse passie, maar wel een muzikaal interessante. Bach heeft het werk van zijn tijdgenoot zeker geapprecieerd, want er is een handschrift bewaard dat deels door hemzelf is gekopieerd.

Händel had al ruimschoots ervaring met Italiaanse genres als de cantate, de opera en het oratorium (*Il Trionfo del Tempo e del Disinganno* en *La Resurrezione*) om ook deze Duitse tekst te verklanken, te meer omdat verwacht werd dat de muzikale zetting stilistisch sterk aansloot bij die genres, met expressieve, dramatische recitatieven en reflexieve aria's, die een bepaalde emotie of een idee verder uitdiepten. De verwantschap met de opera – en de verregaande afwijking ten opzichte van de evangelietekst – blijkt onder meer hieruit dat Jezus zelf zich niet beperkt tot het recitativisch voordragen van zijn eigen woorden uit de bijbel, maar dat hij die soms onder de vorm van aria's vertolkt (vb. In de scène in de hof van Olijven: 'Weil ich den Hirten schlagen werde', 'Mein Vater, mein Vater' en 'Ist's möglich'). Precies in dergelijke dramatische scènes toont Händel zich op zijn best, vooral door het interpreterend optreden van het orkest: in de aria's 'Mein Vater' en 'Ist's möglich' (beide op dezelfde muziek) onderstrepen de gehakte accenten

van de strijkers Jezus' angst en lijden, terwijl de rustige vocale partij het vertrouwen in God suggereert. Het contrast tussen de slapende apostelen en de doodsangst van Christus weet Händel treffend op te roepen door de opeenvolging van een vloeiende melodie en krachtige forteakkoorden (*Erwachet doch*): het orkest treedt op als een echte commentariërende partij. De tussenkomsten van het koor zijn doorgaans kort, maar in hun snedigheid vaak angstaanjagend (vb. 'Greiff zu, schlagt tot'). In de aria's (voor de dochter van Zion, de gelovige ziel, Petrus, Judas ...) haalt Händel zijn onuitputtelijk rijke kleurenpalet boven om de meest uiteenlopende emotionele nuances muzikaal gestalte te geven. Als voorbeeld citeren we enkele contrasterende aria's van Petrus: zijn woede-aanval na het verraad van Judas ('Gift und Glut') en zijn betrouwvol verdriet na het eigen verraad ('Schau, ich fall' in strenger Busse').

Händels partituur illustreert op overtuigende wijze zijn talent om concrete situaties en emotionele toestanden trefzeker 'op de scène te zetten' in een direct aansprekende, beeldende muzikale taal die niemand onberoerd laat.

Ignace Bossuyt

COLLEGIUM VOCALE GENT

---

sopraan

Inge Clerix (Maagd 3)
Griet De Geyter (Maagd 1)
Elisabeth Rapp (Maagd 2, solo nr 2, terzet nr 49)
Lut Van de Velde

alt

Edzard Burchards
Beat Duddeck (Johannes, Krijgsknecht)
Alexander Schneider
Gunther Vandeven

tenor

Malcolm Bennett
Dan Martin
Koen van Stade
Florian Schmitt

bas

Matthias Jahrmärker
Sebastian Myrus (Hoofdman)
Kai Rouven Seeger
Robert van der Vinne

AKADEMIE FÜR ALTE MUSIK BERLIN

---

eerste viool

Georg Kallweit
Kersten Erben
Thomas Graewe
Uta Peters
Dörte Wetzel

tweede viool

Gabriele Steinfeld
Erik Dorset
Verena Sommer

altviool

Clemens-Maria Nuszbaumer
Anja-Regine Graewel
Stephan Sieben

cello

Jan Freiheit
Barbara Kernig

contrabas

Walter Rumer

hobo

Xenia Löffler
Michael Bosch

fagot

Christian Beuse
Eckhard Lenzing

luit

Simon Martyn-Ellis

klavecimbel

Raphael Alpermann

Barthold Heinrich Brockes (1680-1747): politicus en dichter

Barthold Heinrich Brockes

Barthold Heinrich Brockes, geboren in Hamburg op 22 september 1680, was de enige zoon van de koopman Bernhard Brockes en Margaretha Elmenhoff. Van 1700 tot 1702 studeerde hij rechten aan de pas opgerichte universiteit in Halle, waar hij met de vijf jaar jongere Händel bevriend raakte. Brockes vervulde zijn studies met een Europese reis (1703-04) en studeerde in Nuremberg (kunsten), Venetië (Italiaans), Rome (oudheidkunde) en Lausanne (botanie).

In 1704 vestigde hij zich definitief in Hamburg. Door de erfenis van zijn vader werd hij financieel onafhankelijk en kon hij zich volledig wijden aan de dichtkunst, de muziek en het aanleggen van een kunstcollectie. Op 15 februari 1714 huwde hij de Hamburgse koopmansdochter Anna Isabe Lehmann (1693-1736), die hem twaalf kinderen schonk waarvan er zeven hem overleefden. In 1715 was hij medestichter van het 'Teutschübende Gesellschaft', een literair genootschap dat ijverde voor de zuiverheid van de Duitse taal.

In 1720 werd hij verkozen als lid van de Hamburgse senaat. Tot het einde van zijn leven zou hij politiek actief blijven.

Een belangrijk feit voor de muziekgeschiedenis blijft vooral de publicatie (in 1712) van zijn libretto van het passieverhaal *Der für die Sünde der Welt gemartete und sterbende Jesus*. Tussen 1712 en 1722 waren er meer dan dertig heruitgaven. Het libretto werd op muziek gezet door Keiser (1712), Telemann (1716), Händel (1716), Mattheson (1718), Stölzel (1720), Fasch (1723) en vele anderen. Zijn negen volumes tellende natuurpoëzie *Irdisches Vergnügen in Gott* (Hamburg 1721-48) was beroemd en geliefd. Teksten uit deze verzameling werden door Händel en Telemann gebruikt voor heel wat aria's.

Johan Huys

IN DE KIJKER

ZA 23.05.09 / 20.00 / CONCERTZAAL /

ORCHESTRE DES CHAMPS-ÉLYSÉES, PHILIPPE HERREWEGHE & PATRICIA KOPATCHINSKAJA

'Nadat ik Beethovens manuscript had gezien, werd mijn benadering van het vioolconcerto bijzonder improvisatorisch', schrijft de Moldavische violiste Patricia Kopatchinskaja. In dit concert krijgt deze jonge getalenteerde soliste het eminente gezelschap van het Orchestre des Champs Elysées en dirigent Philippe Herreweghe. De ervaring van Herreweghe met de frisse spontaniteit van Kopatchinskaja moet vonken geven.

CONCERTGEBOUWCAHIER

GEORG FRIEDRICH HÄNDEL

'Georg Friedrich Händel' is het tweede uit een reeks cahiers die het Concertgebouw samen met Uitgeverij Borgerhoff & Lambrichts uitgeeft. Deze biografie rolt een verhelderende leidraad uit voor elke liefhebber van barokmuziek. Professor Ignace Bossuyt knoopt de muzikale ijkpunten van de meester aan elkaar, en dat zijn er heel wat. Met een repertoire van ruim zeshonderd werken laat het veelzijdige leven van de barokcomponist zich niet makkelijk samenvatten. Daarom worden in deze biografie ook de achterliggende maatschappelijke dynamieken tegen het licht gehouden. Het cahier bevat diepgravende duiding, aangevuld met prachtige illustraties. Een hebbeding voor iedereen met een passie voor muziek.

Tijdens het festival te koop aan verlaagd tarief (€ 12), bij elke voorstelling aan de programmabalie, in het Concertgebouwcafé en bij In&Uit Brugge. Ook verkrijgbaar bij de betere boekhandel.

CONCERTGEBOUWCAFE

Geniet van een verwenkoffie, fingerfood of lunches à la carte in het Concertgebouwcafé. Beluister aan je tafel de cd-selectie als voor- of naproefje van een concert, of lees er een goed boek van het Concertgebouw. De cd's en boeken zijn bovendien ter plaatse te koop. Tijdelijke fototentoonstellingen komen goed tot hun recht in de hedendaagse architectuur van Robbrecht en Daem. U vindt dit rookvrije cultuurcafé op de benedenverdieping van het Concertgebouw.

---

tickets & info: www.concertgebouw.be / +32 70 22 33 02 / In&Uit, 't Zand 34, 8000 Brugge

DISCOVERY

DISCOVERYPAS
50 % KORTING VOOR JONGEREN

Region
West-Vlaanderen

BRUGGE
MUNICIPALITEIT

DeMorgen
een open geest doet meer

Knack
weekend
FOCUS
www.knack.be

Klara

PORT AUTHORITY

ZEEBRUGGE

Electrabel

FLUXYS
EXCELLENCE IN GAS TECHNOLOGY

BOMBARDIER